

ОЦІНКА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

Анотація. В умовах ринкової економіки для сільськогосподарських підприємств олійні культури виступають надійним джерелом грошових надходжень, що дозволяє забезпечити їх ефективну діяльність. Їх насіння і продукти переробки конкурентоспроможні та користуються попитом на внутрішньому і зовнішньому ринках. У статті розглянуто сучасний стан розвитку ринку продукції олійних культур та обґрунтовано його вплив на підвищення економічної ефективності її виробництва. Встановлено, що Україна займає відповідні сегменти на світовому ринку олійних культур, що відіграє позитивну роль у розвитку їх виробництва. Проведені дослідження показали, що вихід на світовий ринок продукції олійних культур, зокрема, соняшнику, сої, ріпаку забезпечили стабільний прибуток цих культур та рентабельне їх виробництво.

Ключові слова: ринок олійних культур, соняшник, соя, ріпак, олія, шрот, макуха, ефективність, імпорт.

Semenda Dmytro, Semenda Olena, Semenda Olha
Uman National University of Horticulture

EVALUATION OF OIL CULTURAL PRODUCTS MARKET DEVELOPMENT

Summary. The article examines the current state of development of the market for oilseeds and substantiates its impact on improving the economic efficiency of its production. It is established that Ukraine occupies the relevant segments in the world market of oilseeds, which plays a positive role in the development of their production. Studies have shown that the entry into the world market of oilseeds, in particular, sunflower, soybeans, rapeseed provided a stable profit for these crops and their profitable production. In a market economy, for agricultural enterprises, oilseeds are a reliable source of cash, which allows them to be effective. Their seeds and processing products are competitive and in demand both domestically and internationally. Sunflower cultivation has always been a traditional agricultural sector in Ukraine and an important part of the country's economic development strategy. Sunflower is one of the three most widely used oilseeds in the world and has a significant impact on the overall oil balance. Sunflower production is inferior to oilseeds such as soybeans and rapeseed. Sunflower farmers' interest is explained by its high profitability. Traditional sunflower growing technology has a total cost of 1 ha in 2018, on average amounted to 14 thousand UAH. Having a yield of 25 c / ha, the cost of 1 ton of production will be UAH 5.6 thousand. For the price of selling products at the level of 10 thousand UAH / t, the income per hectare will be 11 thousand hryvnias, which will provide profitability at the level of 79%. The rapeseed market for many years remains one of the most unpredictable in terms of supply and demand. After all, the main demand for culture is shaped by the external market, and the supply depends on the domestic and climatic conditions of production and internal purchasing prices. The market of oil raw materials is formed in Ukraine. Export of Ukrainian agricultural products in 2019 reached \$ 2.2 billion, up 19% from the previous year. In the export structure, sunflower oil (after corn for grain) came second, which Ukraine delivered at \$ 3.78 billion. USA, it is 7.6% of the country's total export earnings or 17.02% of agricultural exports. In the medium term, no significant changes in oilseed production will occur.

Keywords: oilseed market, sunflower, soybean, rapeseed, oil, meal, cake, efficiency, import.

Постановка проблеми. Олійні культури є важливою складовою економіки багатьох країн світу. Позитивна динаміка їхнього виробництва спостерігається впродовж останніх 50 років, а нарощування обсягів світового виробництва зросло майже в 16 разів – з 37 млн. т до 597,41 млн. т. Олійні культури вважаються однією з важливих експортних груп сільськогосподарської продукції та є стратегічно важливими продуктами, що забезпечують економічну й продовольчу безпеку країни.

Аналізуючи світовий ринок рослинницької продукції, можна впевнено стверджувати, що найближчими роками перспективним в Україні залишиться виробництво олійних культур. Під цими культурами площі розширюються, оскільки рентабельність їх виробництва досить висока. Якщо розглядати виробництво соняшнику в Україні, то варто зазначити, що налагоджено його переробку та реалізується не лише насіння, а й соняшникова олія та макуха. В результаті маємо перші позиції на світовому ринку цих товарів, створюються нові робочі місця та додана

вартість, нарощуються виробничі потужності переробної та харчової промисловості. Стосовно сої та ріпаку, то Україна реалізує їх, на жаль, лише як сировину на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем формування та тенденції розвитку ринку олійних культур України значну увагу приділяли такі вчені-науковці: Г. Жолобецький [1], С. Капшук [2], Г. Квітка [3], О. Маслак [4], М.П. Талавири, С.Ю. Шарковська [5], Л.Д. Тулуш, Д.Ю. Грищенко [6] та ін. Вони вказують на необхідність стабілізації ринку сої та ріпаку в країні, важливу роль держави у цьому процесі та відзначають недосконалість регулюючих механізмів у сучасних умовах.

У зв'язку з цим виникає потреба в поглибленому дослідженні питання визначення економічної вигоди від бюджетного відшкодування ПДВ при реалізації сої фермерськими господарствами та малими підприємствами вирободцями та орендованих сільськогосподарських землях і розкрити причини низької ціни на зерно сої в 2018-2019 рр.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова аргументація ринку олійних культур потребує подальшого комплексного вивчення, оскільки питання, які стосуються виявлення впливу різних чинників на ефективність діяльності виробників олійних культур, функціонування і розвитку ринку цих культур вимагають постійного моніторингу і детального системного аналізу.

Мета статті. Оцінити сучасний стан та визначити тенденції розвитку вітчизняного ринку олійних культур та його вплив на економічну ефективність їх виробництва. Визначити шляхи забезпечення продовольчої безпеки та обґрунтувати підходи до вибору ефективних напрямів його стабілізації й підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Значні площі та обсяги виробництва насіння олійних культур у світі зросли завдяки кардинальній зміні якості як насіння, так і продуктів його переробки, що призвело до значного розширення їхнього використання, насамперед у харчовій галузі та кормовиробництві, а також в інших галузях.

Експорт української продукції сільського господарства у 2019 р. досяг 22,2 млрд. дол., що на 19% більше, ніж в попередньому році. У структурі експорту друге місце посіла соняшникова олія (після кукурудзи на зерно), якої Україна поставила на 3,78 млрд. дол. США, це становить 7,6% усієї експортної виручки країни або 17,02% від експорту продукції сільського господарства [7].

За обсягами виробництва соняшнику у 2019 році Україна займає перше місце в світі. Валовий збір культури у минулому сезоні сягнув 15,0 млн. т, середня врожайність – 2,6 т/га [8].

Соняшник належить до трійки найпоширеніших у світовому виробництві олійних культур

та має значний вплив на загальний олійний баланс. Аналіз світового виробництва олійних культур свідчить про їхнє неухильне збільшення у 2018/2019 МР проти 2015/2016 МР за всіма основними видами: соняшник – 26,2%, ріпак – 4,5%, соя – 13,3%. Водночас найбільшу питому вагу в структурі виробництва олійних культур має соя (60,1%), на ріпак та соняшник припадає відповідно 12% та 8,6% (табл. 1).

Пріоритети у виробництві олійних культур залежать від природно-кліматичних умов кожної окремої країни, а також сталих тенденцій вирощування та спеціалізації.

Світове виробництво соняшнику у 2019 році сягнуло 51,42 млн. т при середній врожайності 2 т/га.

У ТОП-найбільших країн-виробників соняшнику у 2019 р. увійшли:

- Україна – 15,0 млн. т при середній врожайності 2,6 т/га;
- Росія – 12,8 млн. т, 1,6 т/га;
- ЄС – 9,6 млн. т, 2,2 т/га;
- Аргентина – 3,5 млн. т, 2,1 т/га;
- Китай – 3,25 млн. т, 2,6 т/га;
- Туреччина – 1,75 млн. т, 2,4 т/га;
- США – 1,02 млн. т, 1,9 т/га;
- Молдова – 0,9 млн. т, 2,3 т/га;
- Казахстан – 0,8 млн. т, 1 т/га;

За посівними площами під соняшником Україна займає 2 місце у світі (5,8 млн. га). На першому місці – Росія з показником 8 млн. га (табл. 2) [8].

Найбільшими виробниками соняшнику є Україна, Росія, країни ЄС, Аргентина, питома вага яких у світовому виробництві цієї культури становить відповідно 29,6%, 25,3%, 19,0%, 7,0%. Основними світовими експортерами насіння соняшнику є Молдова, Казахстан, Китай, країни ЄС.

Таблиця 1

Динаміка світового виробництва олійних культур, млн. т

Показники	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	прогноз 2019/2020
<i>Виробництво</i>					
Соняшник	40,74	48,26	47,82	51,42	51,38
Ріпак	68,74	69,43	74,92	71,94	68,57
Соя	316,57	350,53	341,62	358,77	338,97
<i>Імпорт</i>					
Соняшник	1,87	2,17	2,15	2,21	2,20
Ріпак	14,15	15,51	15,47	14,25	15,37
Соя	133,35	144,22	153,00	146,35	148,10
<i>Експорт</i>					
Соняшник	2,01	2,46	2,44	2,62	2,57
Ріпак	14,35	15,80	16,20	14,61	15,68
Соя	132,57	147,50	153,07	148,69	149,39
<i>Споживання</i>					
Соняшник	40,74	47,29	47,97	51,12	51,48
Ріпак	69,62	70,32	71,63	70,89	70,07
Соя	316,24	331,54	338,35	345,37	352,34
<i>Запаси</i>					
Соняшник	2,79	3,48	3,03	2,92	2,45
Ріпак	6,17	4,99	7,56	8,25	6,44
Соя	79,91	95,62	98,81	109,87	95,21

Джерело: [9]

Таблиця 2

Динаміка світового виробництва соняшнику за 2019 р.

Країна	Площа, тис.га	Урожайність, т/га	Виробництво, тис. т
Україна	5850	2,6	15000
Росія	8000	1,6	12800
ЄС	4375	2,2	9600
Аргентина	1680	2,1	3500
Китай	1250	2,6	3250
Туреччина	730	2,4	1750
США	529	1,9	1022
Молдова	400	2,3	900
Казахстан	800	1,0	800
ЮАР	610	1,2	750
Сербія	220	3,0	660
Індія	225	0,8	180
Пакистан	140	1,0	140
Бразилія	80	1,5	120
Парагвай	30	1,7	51
Канада	22	2,3	50

Таблиця 3

Показники топ-виробників соняшнику у світі у 2018/2019 МР, млн. т

Показники	Україна	Росія	ЄС	Аргентина	Китай	Туреччина	США	Казахстан	Молдова
Виробництво	15,0	12,8	9,6	3,5	3,3	1,7	1,0	0,8	0,9
Імпорт	0	0	0,6	0	0,2	0	0,1	0	0
Експорт	0,1	0,2	0,5	0,1	0,5	0,1	0,1	0,3	0,6

Джерело: [16]

Вирощування соняшнику завжди було традиційною галуззю сільськогосподарського виробництва України і важливою складовою стратегії економічного розвитку держави. Україна – світовий лідер з експорту соняшникової олії. За підсумками 2018/2019 МР нашим виробникам належить частка 57,2% світового ринку.

Раніше Україна була дрібним виробником насіння соняшнику. До 1999 року вирощувалося 2,5 млн. т соняшнику, який, в основному, закупувала в нас Туреччина, натомість завозила до нас 140 тис. т олії – з нашого ж насіння. Але того ж таки 1999 року Верховна Рада України вдалася до «неринкових» заходів і ухвалила закон, яким було встановлене 23% мито на експорт насіння соняшнику з подальшим пониженням відсоткової ставки. І хоча мито згодом зменшили до 10%, вивозити сировину все одно було невигідно. І це стимулювало внутрішню переробку, заради чого таке рішення і було ухвалене.

За ці роки було збудовано 64 переробних підприємства олійної галузі, з них 48 – оліе-

екстракційних заводів, збудовано 16 терміналів у 6 портах, елеваторні комплекси, розбудована логістика. Ще один важливий поштовх до зростання галузі – лушпиння, яке раніше не знали куди дівати, зараз використовують як альтернативний вид палива для виробництва енергії, і не лише на олієпереробних підприємствах. Усі галузеві заводи переведені на котли з опаленням вторсировиною, а надлишки лушпиння продаються до ЄС.

За підсумками сезону 2018/2019 галузь виробила 6,4 млн. т соняшникової олії, на експорт поставлено 6 млн. т. При цьому загальний світовий обсяг ринку соняшникової олії становить 10 млн. т. Таким чином Україна займає 60% цього ринку, а наша соняшникова олія продається до 124 країн світу [12].

Основними ринками збуту для української соняшникової олії у сезоні, що минув були Індія, Китай, Нідерланди – сумарна вартість поставок до цих країн перевищила 50% у загальній вартісній структурі олійного експорту.

Таблиця 4

Динаміка виробництва соняшнику в Україні

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Посівна площа, тис. га	5911	5952	5989	5850
Валовий збір, млн. т	14,7	13,0	14,4	15,0
Урожайність, т/га	2,5	2,2	2,4	2,6

Джерело: [10; 11]

Сою протягом багатьох років по праву вважається однією з найбільш цінних харчових рослин у усьому світі, адже вона містить незамінні амінокислоти, необхідні для нормального обміну речовин, а білкові сполуки, які містяться в цій рослині, дуже легко засвоюються і за своїми властивостями є дуже близькими до м'ясних, молочних і яєчних білків.

На сою спостерігається стабільний попит як всередині України, так і за кордоном. Основними зовнішніми споживачами українських соєвих бобів 2018/2019 МР є Туреччина, Білорусь, Єгипет, Греція, Ліван. Соєвий прот/магуха українського походження імпортується в основному географічно близькими Угорщиною, Білоруссю, Францією і Грузією [14].

Характеризуючи світовий баланс сої (табл. 5), слід відзначити, що Україна займає лише восьме місце у світовому рейтингу її виробників.

Відношення обсягів експорту сої до її виробництва в Україні за результатами 2018/2019 МР складає 55,5%. У Канади даний показник становить близько 68,5%, Бразилії – 65,7%, Парагваю – 62%, США – 37,4%. Аргентина виробляє сої у 12 разів більше від України, проте експортує лише у 3 рази більше. Більшість країн намагаються забезпечити переробку вирощеної сої на власній території. Натомість, рівень переробки сої в Україні в останні роки знижується. Серед причин можна виділити зменшення поголів'я худоби, і як наслідок, зниження потреби у використанні сої на корми та відносна дорожнеча сої як компоненту кормів порівняно з іншими їх складовими. Тому вітчизняна соя спрямовується на експорт, а на корми використовуються дешевші інгредієнти.

Посівні площі та валові збори під цією культурою із кожним роком збільшуються. Якщо у 2016 році з площі 1,9 млн. га було зібрано біля 3,8 тис. т зерна сої при врожайності 2,2 т/га, то у 2018 році з площі 1,7 млн. га зібрано 4,2 млн. т при врожайності 2,3 т/га. У 2019р. скоротилася посівна площа, валовий збір та врожайність (табл. 6).

Основною причиною суттєвого скорочення площ під соєю у 2019р. стали «соєві правки» Закону України № 2245-VIII від 21 грудня 2017 року

[14], відповідно до яких з 1 вересня 2018 року до 31 грудня 2021 року скасовується бюджетне відшкодування ПДВ при експорті соєвих бобів [15]. В результаті цих правок рентабельність вирощування сої знизилася щонайменше на 16%. Збитки малих та середніх аграрних підприємств сягнули понад 8 млрд. грн. Крім того, впровадження даних норм було грубим порушенням зобов'язань узятих Україною під час вступу до СОТ і підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Після численних протестів аграріїв з усіма можливими зволіканнями був прийнятий законопроект № 7403-Д, який пропонував відшкодування ПДВ лише тим експортерам, які самі виростили цю сировину на своїх землях. Дана правка була на користь агрохолдингів, оскільки малі й навіть середні сільгоспвиробники не мали змоги експортувати продукцію самотужки, через невеликі обсяги партій, відсутність у штаті працівників – менеджерів з міжнародних зв'язків та власної логістики. Натомість холдинги маючи можливості скуповувати задешево сировину у фермерів продавали її за кордон за ситовими цінами, як власну і одержувати відшкодування з державного бюджету ПДВ у власну кишеню [16].

Українська зернова асоціація заявила, що Закон, який ухвалила Верховна Рада, не відповідає інтересам аграрного сектору, оскільки створює дискримінаційні умови діяльності учасників ринку та суперечить нормам захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. 16 січня 2020 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 1210 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві». Одна з норм законопроекту остаточно скасовує так звані «соєві правки» [17]. Даний законопроект сприятиме відновленню зацікавленості товаровиробників у вирощуванні цієї культури, зокрема, стабілізуванні площ посівів та виробництва цієї культури у 2020 році.

Стосовно ринку ріпаку, то впродовж багатьох років він залишається одним із найбільш непе-

Таблиця 5

Показники топ-виробників сої у світі у 2018/2019 МР, млн. т

Показники	США	Бразилія	Аргентина	Китай	Індія	Парагвай	Канада	Україна	Росія
Виробництво	123,7	117,0	56,0	15,9	11,5	9,0	7,3	4,5	4,0
Імпорт	0	0	6,4	83,0	0	0	0	0	0
Експорт	46,3	76,9	7,8	0	0,2	5,6	5,0	2,5	0,9

Джерело: [16]

Таблиця 6

Динаміка виробництва сої в Україні

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Посівна площа, тис. га	1875	1939	1685	1581
Валовий збір, млн. т	3,8	3,5	4,2	3,7
Урожайність, т/га	2,2	1,8	2,3	2,2

Джерело: [10; 11]

Таблиця 7

Показники топ-виробників ріпаку у світі у 2018/2019 МР, млн. т

Показники	Канада	ЄС	Китай	Індія	Україна	Австралія	Росія	США	Білорусь
Виробництво	21,1	20,1	12,9	8,0	2,9	2,2	2,0	1,6	0,5
Імпорт	0,1	4,3	3,8	0,2	0	0	0	0,6	0,3
Експорт	9,1	0,1	0	0	2,5	1,9	0,6	0,2	0

Джерело: [16]

Таблиця 8

Динаміка виробництва ріпаку в Україні

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Посівна площа, тис. га	560	862	1076	1389
Валовий збір, млн. т	1,1	2,1	2,7	3,1
Урожайність, т/га	2,5	2,7	2,5	2,5

Джерело: [10; 11]

редбачуваних із точки зору формування попиту і пропозиції. Адже основний попит на культуру формує зовнішній ринок, а пропозиція досить суттєво залежить від вітчизняних погодних-кліматичних умов виробництва і внутрішніх закупівельних цін. Вплив аграрія на кожен із вказаних вище факторів є мінімальним, а відтак, кон'юнктура визначальним чином впливає на стан розвитку ринку ріпаку.

Одним із чинників зростання посівних площ ріпаку є підвищення попиту на нього з боку світового аграрного ринку. Так, за даними аналізу інформаційно-аналітичного статистичного звіту USDA «Oilseeds: World Markets and Trade» за червень 2018 р., вже третій маркетинговий сезон відбувається зростання попиту світового ринку на ріпак і продукти його переробки. Вказаний тренд на вітчизняному ринку безпосередньо відображується у зростанні посівних площ, що за порівняно сприятливих погодних умов та підвищення урожайності зумовило збільшення обсягів виробництва ріпаку [18].

У країнах ЄС найрозповсюдженішою олійною культурою є ріпак, який значно випереджує інші культури за розмірами посівних площ. На країни ЄС припадає 27,8% світового виробництва насіння ріпаку, частки Канади, Китаю та Індії становлять відповідно 28,3%, 17,9% та 11,1%. Основними світовими експортерами цієї культури є Канада та Україна, питома вага яких в обсягах світового експорту сягає відповідно 62,6% та 17,1%. У Канаді ріпак займає 95% площ усіх олійних культур. Найбільшими світовими імпортерами насіння ріпаку є ЄС (29,7%) та Китай (24,4%). Україна на світовому ринку займає досить стійкі позиції. За результатами

2018/2019МР на світовий ринок було поставлено 2,9 млн. т ріпаку (табл. 7).

Поряд із стійкістю урожайності вирощування ріпаку, але розширенням посівних площ спостерігається збільшення обсягів його валового виробництва в Україні, відповідно, із 1,1 млн. т до 3,1 млн. т, або майже в 3 рази (табл. 8).

Згідно зі звітом Держслужби статистики України, посівна площа озимого ріпаку під урожаєм 2019 р. становить 1,3 млн. га, що на 22% перевищило попередній показник і це максимальний рівень за останні роки. Валове виробництво ріпаку у 2019 р. становить 3,1 млн. т, що більше до 2018 р. на 12%, що дозволяє віднести нашу країну поряд з іншими до одного із провідних світових його постачальників. Головним ринком збуту для України є – Німеччина, Бельгія, Франція, Нідерланди, Португалія.

Висновки і пропозиції. На основі проведених досліджень слід зробити наступні висновки: до 1999 р. в Україні вирощувалося 2,5 млн. т соняшнику, який експортували, а натомість імпортували до країни 140 тис. т олії з нашого ж насіння. Ухвала закону Верховної Ради України, яким було встановлено 23% мито на експорт насіння, стала стимулом для внутрішньої переробки. Можливості вітчизняних переробників збільшуються з кожним роком і нині становить близько 20,0 млн. т на рік. Нині в Україні сформований ринок олійної сировини.

Не вирішеним питанням залишається переробка сої та ріпаку для забезпечення їх високої ефективності виробництва.

Отже, сприятлива кон'юнктура світового й внутрішнього ринків насіння олійних культур та олій сприятиме розвитку цього напрямку аграрного бізнесу в Україні.

Список літератури:

1. Жолобецький Г. Ринок ріпаку України. *Пропозиція*. 2017. № 7–8. С. 6.
2. Кашук С. Стан та перспективи українського олієпрому. *Пропозиція*. 2015. № 6. С. 52.
3. Квітка Г. Підвищення врожайності соняшнику та ріпаку: фактори впливу. *Пропозиція*. 2014. № 1. С. 8–10.
4. Маслак О. Ринок соняшнику: підсумки та перспективи. *Пропозиція*. 2017. № 3. С. 9–10.
5. Талавіра М.П., Шарковська С.Ю. Формування та функціонування ринку соняшнику в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 8 С. 76.
6. Тулуш Л.Д., Грищенко Д.Ю. Фіскальне регулювання розвитку ринку олійних культур України. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 63.

7. Кукурудза б'є рекорди попиту. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 33. URL: https://ukurier.gov.ua/media/newspaper_free/pdf/2020-02-19/33_6647-k.pdf
8. Україна лідирує в світі за валовим збором соняшник. URL: <https://superagronom.com/news/9468-ukrayina-lidiruye-v-sviti-za-valovim-zborom-sonyashniku>
9. Шимкова М. Основні тенденції розвитку світового ринку рослинних олій. *Огляд цін*. № 4(270). 2019.
10. Динамічна інфографіка урожайності пізніх культур за 2016-2019 роки. Сугеагроном від 10.12.2019. URL: https://public.tableau.com/views/-2019_15756273283780/02?:display_count=y&publish=yes&toolbar=n&o_rigin=viz_share_link&:showVizHome=no
11. Посівні площі основних сільськогосподарських культур за 2010-2019 роки. Сугеагроном від 11.02.2020. URL: <https://superagronom.com/blog/657-posivni-ploschi-osnovnih-silskogospodarskih-kultur-za-2010-2019-roki>
12. Житков А. Олійно-жирова галузь України має сьогодні динаміку сталого розвитку. *Агропрофі*. URL: <http://agroprom.com.ua/statti/1777-oliyno-zhyrova-haluz-ukrayiny-maye-sohodni-dynamiku-staloho-rozvytku>
13. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19>
15. Президент підтримав невеликих сільгоспвиробників та скасував «соєві правки». URL: <http://uacouncil.org/uk/post/prezident-pidtrimav-nevelikih-silgospvirobnikiv-ta-skasuvav-soevi-pravki>
16. Колюбакін В. Зарано святкувати перемогу. *Урядовий кур'єр*. 26.05.2018. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zarano-svyatkuvati-peremogu/>
17. Колюбакін В. Соєві правки скасовано. *Урядовий кур'єр*. 23 січня 2020. №13.
18. Офіційний портал Інформаційно-аналітичної агенції «АПК-Інформ» АПК online. URL: <http://www.apk-inform.com>
19. 2020: ріпак під прицілом. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/2020-raps-pod-pritselom/>

References:

1. Zholobetskyi, H. (2017). Rynok ripaku Ukrainy [The rapeseed market of Ukraine]. *Propozytsiia*, no. 7–8, p. 6.
2. Kapshuk, S. (2015). Stan ta perspektyvy ukrainskoho oliiepromu [Status and Prospects of Ukrainian Oil Industry]. *Propozytsiia*, no. 6, p. 52.
3. Kvitka, H. (2014). Pidvyshchennia vrozhaivosti soniashnyku ta ripaku: faktory vplyvu [Sunflower and rapeseed yields: factors of influence]. *Propozytsiia*, no. 1, pp. 8–10.
4. Maslak, O. (2017). Rynok soniashnyku: pidsumky ta perspektyvy [The sunflower market: results and prospects]. *Propozytsiia*, no. 3, pp. 9–10.
5. Talavyria, M.P., & Sharkovska, S.Yu. (2018). Formuvannia ta funktsionuvannia rynku soniashnyku v Ukraini [Formation and functioning of the sunflower market in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 8, p. 76.
6. Tulush, L.D., & Hryshchenko, D.Yu. (2018). Fiskalne rehuliuвання розвитку rynku oliinykh kultur Ukrainy [Fiscal regulation of the development of the oilseeds market in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 5, p. 63.
7. Kukurudzа byє rekordy popytu [Corn breaks demand]. *Uriadovyi kurier*, 2020. no. 33. Available at: https://ukurier.gov.ua/media/newspaper_free/pdf/2020-02-19/33_6647-k.pdf (accessed: 17.03.2020).
8. Ukrayina lidyruє v sviti za valovym zborom sonyashnyku [Ukraine leads the world in gross sunflower harvest]. Available at: <https://superagronom.com/news/9468-ukrayina-lidiruye-v-sviti-za-valovim-zborom-sonyashniku> (accessed: 17.03.2020).
9. Shymkova, M. (2019). Osnovni tendentsiyi rozvytku svitovoho rynku roslynnykh oliy [Major trends in the development of the world vegetable oil market]. *Ohlyad tsin*, no. 4(270).
10. Dynamichna infohrafika urozhaivosti piznikh kul'tur za 2016-2019 roky [Dynamic infographic of late crop yields for 2016-2019]. Available at: https://public.tableau.com/views/-2019_15756273283780/02?:display_count=y&publish=yes&toolbar=n&origin=viz_share_link&:showVizHome=no (accessed: 17.03.2020).
11. Posivni ploschi osnovnykh sil's'kohospodars'kykh kul'tur za 2010-2019 roky [Sown areas of major crops for 2010-2019]. Available at: <https://superagronom.com/blog/657-posivni-ploschi-osnovnih-silskogospodarskih-kultur-za-2010-2019-roki> (accessed: 17.03.2020).
12. Zhytkov, A. Oliyno-zhyrova haluz' Ukrainy maye s'ohodni dynamiku staloho rozvytku [The oil and fat industry of Ukraine today has a dynamic of sustainable development]. *Ahropromi*. Available at: <http://agroprom.com.ua/statti/1777-oliyno-zhyrova-haluz-ukrayiny-maye-sohodni-dynamiku-staloho-rozvytku> (accessed: 17.03.2020).
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). [State Statistics Service]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 20.01.2020).
14. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetykh nadkhodzen u 2018 rotsi [Law of Ukraine On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on Balancing Budget Revenues in 2018]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19> (accessed: 20.01.2020).
15. Prezydent pidtrymav nevelykykh silhospvyrobnykiv ta skasuvav «soievi pravky» [The president supported small farmers and abolished soybeans]. Available at: <http://uacouncil.org/uk/post/prezident-pidtrimav-nevelikih-silgospvirobnikiv-ta-skasuvav-soevi-pravki> (accessed: 20.01.2020).
16. Koliubakin, V. (2018). Zarano svyatkuvaty peremohu [It's too early to celebrate victory]. *Uriadovyi kurier*. Available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zarano-svyatkuvati-peremogu/> (accessed: 17.03.2020).
17. Koliubakin, V. (2020). Soievi pravky skasovano [Soybean edits canceled]. *Uriadovyi kurier*, no. 13.
18. Ofitsiyniy portal Informatsiino-analitychnoi ahentsii «APK-Inform» APK online [The official portal of APK-Inform Information and Analytical Agency online]. Available at: <http://www.apk-inform.com> (accessed: 20.01.2020).
19. 2020: ripak pid prytsilom [2020: rapeseed under sight]. Available at: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/2020-raps-pod-pritselom/> (accessed: 20.01.2020).